

mjr. doc. PhDr. Ing. Kristína Králiková, PhD., MBA

**NATO: PILIER BEZPEČNOSTI EURÓPSKEJ ÚNIE?
NATO: PILLAR OF THE SECURITY OF THE EUROPEAN UNION?**

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na charakteristiku svetovej bezpečnostnej organizácie Organizácie Severoatlantickej zmluvy (NATO), pričom svoju pozornosť smeruje aj na náčrt vplyvu činnosti tejto organizácie v oblasti regionálneho rozvoja v členských štátoch, ale aj mimo týchto štátov. Rozoberá a do určitej miery aj predvída možný vývoj bezpečnostného systému Európskej únie (EÚ) z pohľadu globalizácie a perspektívy pre regionálny rozvoj. Neobchádza ani postavenie Slovenskej republiky (SR) a mieru jej možnej participácie na zvyšovaní účinnosti kolektívnej obrany a bezpečnosti EÚ. Vyjadruje presvedčenie, že NATO je dostatočne pevným pilierom bezpečnosti EÚ.

Kľúčové slová: Organizácia Severoatlantickej zmluvy, Výbor pre plánovanie obrany, regionálny rozvoj, vplyv, vývoj, Rusko

Abstract: The contribution focuses on the characterisation of the global security organization North Atlantic Treaty Organisation (NATO), while your attention is directed to the impact of the activities of this organization and the outline of regional development in the Member States, but even outside these States. Discusses and to some extent also anticipates the possible development of the security system of the European Union (EU) from the point of view of globalization and the prospects for regional development. Circumvent or the position of the Slovak Republic (SR) and the extent of its possible participation in improving the efficiency of collective defence and security of the EU. Is convinced that NATO is sufficiently solid pillar of the security of the EU.

Key words: North Atlantic Treaty Organization, Defence Planning Committee, regional development, influence, development, Russia

Úvod

Organizácia Severoatlantickej zmluvy, vo svete známa pod anglickou skratkou NATO (ďalej len „NATO“)¹⁰, už od svojho vzniku nielen deklaruje, ale aj uplatňuje výrazný vplyv na vývoj regionálneho rozvoja vo svete. Teda, v súčasnosti aj Európskej únie (ďalej len „EÚ“). Stále dôsledne nezodpovedanou otázkou však zostáva, či toto politicko – vojenské zoskupenie štátov možno považovať aj za dostatočne stabilný pilier bezpečnosti Európskej únie. Totiž, práve v západoeurópskych štátoch združených do EÚ sa vo vrcholových politických kruhoch čoraz hlasnejšie ozývajú prejavy obáv o bezpečnosť Európy a sveta.¹¹ Pravda, je potrebné zaoberať sa v prvom rade otázkou, komu resp. čomu majú takéto názorové imperatívy v konečnom dôsledku poslúžiť, keďže najčastejšie vyúsťujú do volania po zriadení osobitných vojensko – bezpečnostných zložiek EÚ podliehajúcich jednotnému veleniu.

10Angl. North Atlantic Treaty Organisation z tohto názvu zaužívaná skratka NATO.

Samozrejme, existujúcich nezávisle, pritom však paralelne s vojenskou časťou Organizácie Severoatlantickej zmluvy. Prirodzenou odpoveďou by zrejme bolo logické konštatovanie, že politikmi proklamovaná inštitucionalizovaná „záštita pred ohrozením zvonka“ bude slúžiť jedine Európanom či všetkému ľudstvu. Avšak, v súvislosti s existenciou Organizácie Severoatlantickej zmluvy (NATO), ktorej signatármi sú takmer všetky členské štáty EÚ, vyvstáva do popredia podozrenie, že proklamované možné kreovanie spoločných ozbrojených síl EÚ má poslúžiť jedine vybraným európskym zbrojárskym monopolom a rastu ich ziskov prostredníctvom „prihratia“ im zbrojárskych objednávok resp. zadania zakázok formou manipulovaného, i keď vopred politicky odobrovaného „euro – verejného“ obstarávania.¹² V súčasnej európskej politickej klíme, ktorá smeruje k utužovaniu „bratskej jednoty“ európskych národov, teda k plazivej centralizácii EÚ, keďže bruselská byrokracia sa prostredníctvom tzv. brexitu zbavila svojho najvplyvnejšieho oponenta a s „neposlušnou“ V 4 sa chystá dôsledne vysporiadať, je možné očakávať silnejúci tlak na rozširovanie inštitucionálnej a dobre honorovanej personálnej základne EÚ, vrátane tzv. európskych ozbrojených síl. Zastávame však názor, že EÚ má v NATO prostredníctvom členstva vlastných členov v nej dostatočné záruky vlastnej vonkajšej bezpečnosti a svoje sily by preto EÚ mala sústrediť na zabezpečenie tzv. vnútroúnejnej bezpečnosti. A to napr. prostredníctvom vybudovania medzinárodnej policajno – žandárskej brigády EÚ, spôsobilej v prípade potreby operatívne zasahovať na ktoromkoľvek mieste v ktoromkoľvek členskom štáte EÚ.¹³ NATO práve preto považujeme za dostatočne stabilný pilier vonkajšej bezpečnosti EÚ. Aktuálne presadzované tézy, snahy a plány zamerané na vybudovanie tzv. euroúnejných armádnych síl, ktoré by údajne mali slúžiť ako ochranný element proti vonkajšiemu nepriateľovi EÚ, preto pokladáme z obranno – bezpečnostného hľadiska za nadbytočné, a súčasne aj politicky a ekonomicky účelové. A predovšetkým finančne mimoriadne náročné, čiže drahé. Teda, nahrávajúce výlučne len strategickým podnikateľským záujmom koncipovaným v mozgovom truste medzinárodných zbrojárskych korporácií. Už v druhej polovici 20. storočia sa totiž

11 Pozri KRÁLIKOVÁ, K.: *Perspektívy polície v Európskej únii*. In.: Bursová, J. – Králiková, K. (edits.), *Values Contemporary Europe Today and Tomorrow. Hodnoty súčasnej Európy: dnešok a zajtrajšok*. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. 1.vyd. Warszawa: Szkola Wyzsza im. Bogdana Janskiego, 2016, s. 50 – 65. Tiež KRÁLIK, J.: *Niekoľko poznámok k fenoménu terorizmu*. In: *Meždunarodnaja naučno – praktičeskaja konferencija „Aktualnye problemy sovremennoj mirovoj ekonomiki“* Sbornik dokladov i vystupenij. (15.- 16. nojabrja 2007 g.) 1. vyd. Moskva : Rossijskaja ekonomičeskaja akademija im. G. V. Plechanova 2008, s. 116 – 126. UDK 334. 012. 64 – BBK 65. 292.

12 Porovnaj s HŘIBA, P. - KRÁLIKOVÁ, K.: *Vojenský materiál a česká proexportní politika v roce 2003 (ekonomické a právní aspekty)*. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Aktuálne problémy finančného práva a ekonomie a možnosti ich rozvoja v priestore Európskej únie*. 2. – 3. júl 2008. 1. vyd. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2008, s. 14 + CD. Tiež KRÁLIK, J.: *K perspektíve zabezpečenia národnej bezpečnosti Slovenskej republiky*. In: *Agro – Food – Gastro 2005*. Bratislava : INFOMA Business Trading, s.r.o., 2005, s. 37 – 41.

13 Pozri KRÁLIKOVÁ, K.: *Perspektívy polície v Európskej únii*. In.: Bursová, J. – Králiková, K. (edits.), *Values Contemporary Europe Today and Tomorrow. Hodnoty súčasnej Európy: dnešok a zajtrajšok*. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. 1.vyd. Warszawa: Szkola Wyzsza im. Bogdana Janskiego, 2016, s. 50 – 65, tiež KRÁLIKOVÁ, K. – KRÁLIK, J.: *Ľudské zdroje Policajného zboru v novej spoločenskej situácii*. In.: *Sociálno - ekonomická revue. Vedecký časopis Fakulty sociálno – ekonomických vzťahov Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne*, 14, 2016, č. 1, s. 27 - 36. .

pozornosť spravodajských služieb nečlenských štátov NATO sústredovala na mapovanie prvkov, ktorých podstatou bolo zistenie, že“...konkurencia vo všetkých štátoch NATO je brzdou výskumu a vývoja, pretože snaha získať odbyť, a tým aj zisky, vedie podnikateľov k prísrnemu chráneniu si získaných poznatkov pred inými spoločnosťami, a to aj pred tými, ktoré pracujú na rovnakom výrobku ako subdodávatelia. Tieto zásady sú uplatňované aj vo vojenskom výskume a vývoji, a tak značná časť štátnych prostriedkov, ktoré sú jednotlivým zbrojárskym monopolom poskytované, prichádza následkom konkurencie, ktorá zapríčiňuje dublovanie vývojových prác, nazmar. Vysoké štátne subvencie na výskum a vývoj prispievajú teda predovšetkým k vysokým ziskom zbrojárskych monopolov.“¹⁴ Z toho vyplýva, že triedenie resp. atomizácia ozbrojených síl slúžiacich na obranu EÚ buď prostredníctvom vyčlenenia takýchto vojenských prostriedkov zo štruktúry NATO, alebo paralelným zriadením nových samostatných ozbrojených síl EÚ, a to ako podriadených NATO a jeho veleniu, prípadne tak podriadených výlučne novému vojensko – bezpečnostnému orgánu EÚ (napr. komisár obrany EÚ), by bolo duplicitné a po všetkých stránkach mimoriadne náročné, a naostatok možno skutočne i nedostatočne účinné. Je súčasne zrejmé, že by iniciovalo nové vyzbrojovanie prostredníctvom štátnych, alebo skôr „únijských“ zbrojných objednávok adresovaných nadnárodným zbrojárskym korporáciám, ktoré by mohli byť vnímané ako ďalšie zbytočné bremeno určené administratívnymi orgánmi EÚ vlastnému obyvateľstvu EÚ, teda daňovníkom. Zastávame názor, že EÚ si preto musí po dôkladnej analýze medzinárodnej bezpečnostnej situácie v určitom časopriestore vyhodnotiť sformulované prvotné a základné východiskové otázky, a to predovšetkým **či**:

1. predstavuje NATO dostatočne účinný bezpečnostný dáždík EÚ
2. je potrebné konštituovať vo vzťahu k NATO ďalšie paralelné samostatné bezpečnostno – obranné zložky EÚ

Hľadanie odpovedí na tieto dve kardinálne otázky súčasne považujeme za východiská, vedúce nás k ďalším čiastkovým konštatovaniam zameraným na bezpečnostnú problematiku EÚ. Základnou otázkou však je, do akej miery bude možné tolerovať rozpínanosť NATO zo strany Ruskej federácie (ďalej len „RF“) či Čínskej ľudovej republiky (ďalej len „ČĽR“), ktoré deklarujú diplomatickou cestou obavy o vlastnú národnú bezpečnosť resp. do akej miery bude ochotné NATO spolupracovať s nečlenskými štátmi na budovaní globálneho systému medzinárodnej bezpečnosti a porozumenia nielen vo svete, ale najmä v Európe. Kardinálnou otázkou je teda v tejto súvislosti, či doriešenie problému poslania a postavenia NATO vo vzťahu k RF bude protistranou akceptované, vrátane zodpovedania otázky, či sa môže resp. musí stať RF členom tohto politicko – vojenského zoskupenia, resp. za akých podmienok. Vzhľadom na ekonomické napredovanie ČĽR a dynamické narastanie jej politického a medzinárodného významu bude nevyhnutné zaoberať sa aj postojmi tejto svetovej veľmoci k politickým a vojenským aktivitám NATO vo svete. Osobitne vo vzťahu k variabilite či rozkolísanosti názorov, zaznievajúcich z najvyšších politických miest najmä USA a Kórejskej

14 SOVA, V. a kol.: *Ozbrojené síly NATO*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1963, s. 62.

ľudovodemokratickej republiky (ďalej len „KEDR“) o potenciálnom využití zbraní hromadného ničenia v prípadnom lokálnom alebo globálnom (svetovom) vojnovom konflikte. NATO, i keď zatiaľ do značnej miery plní svoju „odraďujúcu mierotvornú“ funkciu, a to vzhľadom na zmluvne zabezpečený záväzok kolektívnej obrany jeho členských štátov, sa však môže za určitých okolností stať „obetným baránkom“ politiky v prípade vyprovokovania vojenskej konfrontácie. Nabáda k tomu už raz žitá realita. Zamyslenie sa nad aktuálnym politickým správaním sa jedného z jeho členských štátov v medzinárodných vzťahoch, konkrétne Turecka, ktoré napokon už v 70. rokoch 20. storočia bolo, spolu s Gréckom, účastníkom vzájomného vojnového konfliktu aj napriek tomu, že oba štáty sú členmi politicko – vojenského zoskupenia NATO. Rezultátom aj reliktom tejto vojenskej konfrontácie je dosiaľ rozdelená Cyperská republika, ktorej južná „progrécka“ časť sa napriek tomuto politicky nedoriešenému problému stala členom EÚ.

História vzniku Organizácie Severoatlantickej zmluvy

Za predchodcu Organizácie Severoatlantickej zmluvy, teda NATO, ako dodnes jedinej existujúcej medzivládnej organizácie združujúcej krajiny sveta s cieľom zabezpečovať a chrániť slobodu a bezpečnosť v členských krajinách všetkými politickými a vojenskými prostriedkami, ale aj v ostatných krajinách sveta, sa považuje Bruselský pakt¹⁵, resp. Západná únia¹⁶, uzatvorený 5 západoeurópskymi štátmi 17.marca 1948 v belgickom Bruseli na 50 rokov. Na tomto mieste ministri Belgického kráľovstva, Luxemburského veľkovoľvodstva, Holandského kráľovstva, Francúzskej republiky a Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska (ďalej len „Spojené kráľovstvo“ al. „Veľká Británia“) vyhlásili, že bez spoluúčasti Spojených štátov amerických (ďalej len „USA“) a Kanady ostatné štáty nebudú schopné zabezpečiť dostatočne silnú obranu pred ozbrojenými konfliktami vo svete a osobitne Sovietskym zväzom (ďalej len „ZSSR“). Pozoruhodné je v týchto súradniciach opačné názorové pole, reprezentované tzv. socialistickou vojenskou vedou, že „...základom vojenskej doktríny NATO je americká vojenská doktrína, čo vyplýva z vedúceho postavenia USA v imperialistickom tábore. Má krajne agresívny charakter. Je namierená proti Sovietskemu zväzu, iným socialistickým krajinám a proti pokrokovým silám vo všetkých častiach sveta.“¹⁷ Pakt nadobudol platnosť 25. augusta 1948, zameriaval sa predovšetkým na podporu v oblasti sociálnej, kultúrnej, hospodárskej a najmä vojenskej spolupráce týchto krajín. Najvyšším orgánom bola tzv. konzultatívna rada zložená z ministrov zahraničných vecí členských štátov,

15 Bruselskému paktu predchádzala Zmluva z Dunkerque, podpísaná 4.marca 1947, ktorá formovala vzájomnú pomoc v oblasti obrany medzi Francúzskou republikou a Spojeným kráľovstvom proti možnému útoku Nemecka po druhej svetovej vojne a stala sa podkladom pre následný Bruselský pakt.

16 Západná únia vytvárala podmienky pre rozvoj činnosti predovšetkým v sociálnej a kultúrnej oblasti, keďže krátko po jej utvorení prevzalo vojenské úlohy NATO a hospodárske úlohy OEEC. 23.októbra 1954 na základe ustanovení Parížskych dohôd sa Západná únia reorganizovala a vznikla z nej Západoeurópska únia, ktorá fungovala až do roku 2011, kedy stratila jej existencia úplne opodstatnenie. Popri nej už dávno efektívne fungovali Európska únia a NATO.

17 SOVA, V. a kol.: *Ozbrojené síly NATO*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1963, s. 46.

ktorí sa stretávali 2 až 3 krát ročne. Tu určovali všeobecné zásady politického smerovania organizácie. Činnosť však reálne riadil stály výbor, ktorý sídlil v Londýne a tvorili ho veľvyslanci Francúzska a Beneluxu. Všetci členovia sa stretávali raz za mesiac. V rámci Západnej únie ešte fungovalo niekoľko výborov vládnych expertov, stály vojenský výbor a spoločný vojenský štáb, ktorý sídlil vo Fontainebleau a velil mu maršal Montgomery¹⁸.

Pretrvávajúca napätá situácia medzi obidvomi stranami, teda východným a západným blokom, vyvrcholila blokádou Berlína zo strany ZSSR v období od 24. júna 1948 až do 12. mája 1949, čo rozhodlo o podpise zmluvy medzi krajinami Spojencov¹⁹, ktoré sa chceli preventívne zabezpečiť pred potenciálnym vojenským útokom ZSSR. Blokáda bola jednou z prvých medzinárodných kríz tzv. Studenej vojny²⁰. V tomto období sa uskutočnili neoficiálne aj oficiálne rokovania krajín Spojencov, kde bolo pozvaných aj ďalších 5 západoeurópskych krajín. Rokovania vyústili do vzniku NATO, resp. Severoatlantického paktu alebo Severoatlantickej aliancie. Existencia NATO sa oficiálne začala 4. apríla 1949, dňom, kedy už vyššie spomínané zakladajúce západné demokratické štáty a ďalších 5 pozvaných štátov Dánske kráľovstvo, Island, Nórske kráľovstvo, Portugalská republika a Talianska republika, podpísali v americkom Washingtone medzinárodnú zmluvu, tzv. Washingtonskú zmluvu. Zmluva bola reakciou na vzniknutú povojnovú situáciu v Európe a zároveň globálnu stratégiu voči existujúcim rozdielnym názorom medzi stranou vtedajšieho ZSSR a Spojencov na ďalší vývoj a rozvoj povojnových oblastí. Pakt nadobudol platnosť 24. júla 1949. Postupne sa k tejto medzinárodnej organizácii pridávali ďalšie štáty. V roku 1952 Grécka republika a Turecká republika, v roku 1955 Nemecká spolková republika, v roku 1982 Španielske kráľovstvo, v roku 1990 už ako spojená Spolková republika Nemecko, v roku 1999 Česká republika, Maďarská republika a Poľská republika a v roku 2004 nasledovali Slovenská republika, Slovinská republika, Lotyšská republika, Litovská republika, Estónska republika, Rumunsko a Bulharská republika.

Ciele a úlohy NATO

Je zrejmé, že globálny mier a bezpečnosť sveta a jeho obyvateľstva má zabezpečovať predovšetkým Organizácia spojených národov (ďalej len „OSN“).²¹ Aspoň tak sa na tom dohodli po ničivej II. svetovej vojne v podstate všetky národy sveta, ktoré si však napriek vzniku OSN neustále vytvárajú aj regionálne bezpečnostné štruktúry, prostredníctvom

¹⁸Bernard Law Montgomery, tzv. Monty, bol britský dôstojník, poľný maršál, a jeden z najvýznamnejších veliteľov v druhej svetovej vojne. Veliteľ pozemných vojenských operácií počas vylodenia v Normandii. Jeho jednotky oslobodili Dánsko. Po skončení vojny stál na čele britskej okupačnej správy Nemecka. Zástupcom najvyššieho veliteľa NATO sa stal v apríli 1951.

¹⁹Štáty tzv. Spojencov boli počas druhej svetovej vojny štáty bojujúce proti nacizmu. Hlavnými členmi boli ZSSR, USA, Spojené kráľovstvo, Čína, ale aj Poľsko, Francúzsko, Kanada, Austrália, Nový Zéland, Nepál, Južná Afrika, Nórsko, Benelux, Grécko, Juhoslávia, a ďalšie krajiny. Po vojne sa však členstvo zmenilo a patrili tam Benelux, Francúzsko, Spojené kráľovstvo a USA.

²⁰ Studená vojna bola politickým a vojenským tlakom po skončení druhej svetovej vojny medzi západným a východným blokom, ktorá sa datuje do obdobia rokov 1947 až do 1991.

ktorých by sa malo efektívne predchádzať vzniku ozbrojených konfliktov. Jedným, v pôvodne podstate regionálnym inštitucionalizovaným nástrojom slúžiacim na ochranu mieru, bolo podľa fundamentálnej proklamácie aj NATO. NATO je však dnes už svetová obranná aliancia zoskupujúca mnohé štáty z viacerých, t.j. troch kontinentov sveta, pričom členstvo v nej je dobrovoľné a správanie sa členských štátov vo vnútri tejto aliancie pri rozhodovaní je aj viac či menej demokratické. Krajiny, ktoré vstupujú do organizácie NATO sa zaväzujú ochraňovať slobodu, spoločné dedičstvo a svojich obyvateľov. Majú sa zároveň postarať o fungovanie svojej krajiny na princípoch ctenia si demokratických hodnôt, podporovať spoluprácu individuálnej slobody a právneho štátu. Súčasné NATO teda v podstate predstavuje bezpečnostný systém, garantujúci rast, stabilitu a dôveru.

NATO bola založená v súlade s článkom 51²² Charty OSN²³. Podľa tohto článku je základnou úlohou každého členského štátu chrániť slobodu a bezpečnosť svojich členov všetkými dostupnými politickými a vojenskými prostriedkami. Hlavné ciele a úlohy NATO sa v histórii prispôbovali pôvodnej motivácii jej vzniku. Prioritou bol však vždy už od ukončenia druhej svetovej vojny a aj dnes stále je udržateľný mier vo svete a predovšetkým v členských štátoch NATO. Aj vo svojej preambule sa organizácia od počiatku zameriava na zabezpečenie slobody, spoločného dedičstva a civilizácie národov členských štátov, ktoré majú byť založené na zásadách demokracie, slobody jednotlivca a vlády zákona v štáte. Spája úsilie všetkých členských štátov do kolektívnej obrany a zachovania mieru a bezpečnosti, zabezpečovania podmienok pre udržateľnú stabilitu a všeobecné blaho v členských štátoch. Úlohou členských krajín bolo a je v prípade ozbrojeného konfliktu proti jednej z nich, poskytnúť si vzájomnú pomoc. V prípade útoku proti jednej z nich môžu uskutočniť akciu, ktorú budú považovať za nevyhnutnú. Znamená to, že vzájomná integrovaná, ale predovšetkým vojenská pomoc napadnutému štátu príslušiacemu k aliancii NATO nie je poskytovaná automaticky, ale závisí od dohodnutia jej rozsahu a obsahu a rozhodnutia sa jednotlivých členských krajín NATO na základe konsenzu. V minulosti organizácia riešila bezpečnostné situácie prevažne vo svojich členských štátoch. Od rozpadu Juhoslávie a Sovietskeho zväzu sa zamerala aj na územia iných štátov a rozšírila sa na nasadenia tzv. out-of-area. Túto novú stratégiu oficiálne prezentovala na vrcholnom summite vo Washingtone v roku 1999. Vypracovala strategický koncept politiky organizácie, ktorý obsahuje základné strategické úlohy. Ide o posilnenie transatlantického spojenia, vývoj efektívnou vojenskou

21 Porovnaj s KRÁLIKOVÁ, K.: *Organizácia spojených národov a jej pomoc pri predchádzaní diskriminácii a na ochranu menšín*. In: Aktuálne problémy súčasného sveta (Slovensko a Európska únia). Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej na Duchonke v dňoch 2. – 4. októbra 2006. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2006, s. 26 – 67.

22 Článok 51 „Ak dôjde k ozbrojenému útoku proti niektorému z členov Spojených národov, nič v tejto charte nie je prekážkou prirodzenému právu na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu, pokiaľ Rada bezpečnosti neurobí opatrenia pre zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Opatrenia, vykonané členmi pri výkone tohto práva sebaobrany, sa oznámia ihneď Rade bezpečnosti a nedotýkajú sa nijako chartou stanovených právomocí a zodpovedností Rady bezpečnosti, aby kedykoľvek podnikla takú akciu, ktorú považuje za potrebnú k zachovaniu alebo obnoveniu medzinárodného mieru a bezpečnosti.“

23 Charta OSN je primárny dokument tejto organizácie, podpísaná v americkom San Franciscu 26.júna 1945.

schopnosťou, podpora pre európsku bezpečnostnú a obrannú politiku, zamedzenie a zvládnutie konfliktov, partnerstvo, spolupráca a dialóg, rozšírenie pôsobnosti, kontrola zbrojenia, odzbrojenie a nešírenie jadrových zbraní.

Organizácia NATO

NATO nemá žiadny rozhodovací orgán, pretože všetky rozhodnutia sú dohodou a vnútorným rozhodnutím členských štátov. Štruktúra organizácie je rozdelená na vojenskú a civilnú (politickú) časť. Hlavným a súčasne najvyšším orgánom, kde je zastúpených všetkých 28 členských štátov, je *Rada NATO*²⁴, ktorá má v rukách výkonnú politickú a rozhodovaciu právomoc. Na úrovni ministrov zahraničných vecí a predsedov vlád alebo ministrov hospodárstva, obrany alebo financií, čo závisí od druhu prerokovávaných problémov, sa schádza dvakrát do roka. Zväčša ide o jarné alebo zimné zasadnutia. Na úrovni stálych zástupcov členských štátov, t.j. na úrovni veľvyslancov alebo námestníkov ministrov všetkých 28 členských štátov, sa zasadnutie organizuje najmenej raz za týždeň. Uznesenia rady majú rovnakú účinnosť bez ohľadu, na akej úrovni boli prijaté. Rozhodnutia musia byť prijaté jednomyselne. Zasadnutiam rady predsedá generálny tajomník NATO²⁵. Rada určuje budúci smer politiky NATO v rôznych oblastiach záujmu medzinárodných vzťahov. Posudzuje zároveň súčasný stav politiky a dôsledky plynúce z vlastnej činnosti. Má v rukách schvaľovanie rozpočtu a rozdeľovanie nákladov na spoločný vojenský systém.

V rámci organizácie NATO existuje ďalej **Výbor pre plánovanie obrany**²⁶, ktorý sa vo svojej činnosti venuje obrane, kolektívnemu obrannému plánovaniu, poskytuje poradenstvo pre ďalšie vojenské orgány organizácie. Výbor vznikol v minulosti v roku 1963

24 Resp. Severoatlantická rada, angl. North Atlantic Council - NAC

25 V súčasnosti je od 1.októbra 2014 generálnym tajomníkom nórsky politik a bývalý predseda vlády Nórska, Jens Stoltenberg.

26 Angl. Defence Planning Committee - DPC

ako jeden z mnohých pracovných výborov rady. Z dôvodu vystúpenia Francúzskej republiky z integrovanej vojenskej štruktúry NATO bolo v Paríži v decembri 1966 prijaté uznesenie, ktoré zakazuje na zasadaniach rady prerokovávať otázky vojenskej politiky. Rada NATO a výbor majú rovnakú právomoc, funkcie a autoritu pri riešení otázok v rámci svojich kompetencií. Výbor sa skladá zo stálych predstaviteľov a schádza sa aj na úrovni ministrov obrany členských štátov. Jeho predsedom je generálny tajomník NATO.

K podielu SR na rozvoji medzinárodnej spolupráce vo vojenskej oblasti NATO

Vo svete pôsobili resp. dosiaľ pôsobia viaceré inštitucionalizované medzinárodné vojenské zoskupenia štátov, ktoré deklarujú svoju existenciu v záujme zabezpečenia vlastnej ochrany, obrany a mieru. Ich existenciu bolo svojho času možné privítať, keďže mali vzdorovať potenciálnej agresii, očakávanej ako dôsledok veľmocenského politického rozdelenia sveta zhmotneného do podoby tzv. studenej vojny. V podstate sa očakávalo, že takéto vojenské zoskupenia štátov slúžiace spoločnej obrane budú zárukou pokojného riešenia medzinárodných konfliktov. Najmä preto, že v očiach verejnosti stelesňovali „argument“ pre zaujatie postoja integrujúceho všeobecne akceptované požiadavky na „slušné“ správanie sa štátov v medzinárodných vzťahoch, keďže takéto vojsko – politické zoskupenia hrozili „neslušným“ štátom použitím integrovanej a koordinovanej vojenskej sily. Ich jestvovanie teda integrovalo aj akýsi inštitucionalizovaný „medzinárodno – výchovný“ silový potenciál. Do systému takto vnímaných medzinárodných organizácií možno zaradiť aj existenciu štruktúr NATO. NATO však bolo svojho času považované za organizáciu agresívnych militaristov, imperialistov, snažiacich sa o vyvolanie novej svetovej vojny, a to predovšetkým v spoločenskom prostredí bývalých členských štátov Organizácie Varšavskej zmluvy. Faktom však zostáva tá skutočnosť, že tento názor na NATO a jeho pôsobenie vo svete nie je dosiaľ prekonaný, ba argumenty na jeho podporu sa dosiaľ úspešne čerpajú najmä z prostredia juhoslovansko – kosovskej krízy. Napriek tomu, že NATO bolo skutočne deklarované a koncipované ako „obranný pakt“, sa v ostatných desaťročiach, zrejme po rozpade Organizácie Varšavskej zmluvy, usiluje jeho vrcholový manažment prinášať stabilitu predovšetkým do života obyvateľov v oblastiach sveta, v ktorých prebiehajú jeho vlastné alebo ním podporované vojenské misie. V súčasnosti sú to oblasti Balkánu, Afganistanu a Iraku. Manažment tejto medzinárodnej politicko – vojenskej organizácie sa snaží naďalej legálnymi možnosťami a politickým úsilím plniť úlohy vyplývajúce pre tieto misie. Usiluje sa svojimi aktivitami prispievať k budovaniu, podporovaniu a stabilizácii modelu právneho štátu, zároveň pri nestabilných demokraciách sa pokúša o ciele diskusie a o poskytovanie pomoci pri realizácii stabilizácie.²⁷ Ide o pomoc vo všetkých oblastiach uplatňovania demokratickej formy štátneho zriadenia, napr. o pomoc pri plánovaní, realizácii, koordinácii, hodnotení a kontrole, avšak pravdou je, že nie vždy býva takáto pomoc zo strany jej prijímateľa aj vítaná. Je teda zrejme, že poslanie a úlohy NATO sa počas procesu jeho vývoja výrazne metamorfovali. Táto skutočnosť má za následok aj rozličné chápanie a vnímanie NATO

²⁷ Podrobnejšie v KÚTIK, J. – KRÁLIK, J.: *Verejná správa a krízový manažment*. 1. vyd. Bratislava : VEDA, 2015, 230 s.

obyvateľmi jeho členských štátov, ktorí ho nie vždy považujú za „mierotvorcu“, ale, ako potvrdzujú viaceré zaznamenané masové protestné demonštrácie prebiehajúce na území jeho členských štátov, dokonca za agresora! Skutočnosťou však je, že SR sa napriek takýmto hodnotiacim prístupom plným rozporov už od svojho vstupu do NATO stala jeho pevným a nespochybňovaným článkom. Je zrejmé, že tento konštantný element jeho štruktúry, teda SR, sa do organizačnej štruktúry NATO včlenil jednoznačne autonómne, a to v záujme zabezpečenia svojej vlastnej obranyschopnosti v rámci garantovanej a inštitucionalizovanej kolektívnej obrany, ktorú členstvo v NATO poskytuje. V čase vstupu do jeho štruktúr vládnuce kruhy SR videli jedinou možnosť zabezpečenia hraníc SR výlučne v podobe členstva mladého slovenského štátu v NATO. Totiž, je potrebné uviesť, že SR nie je zrejme spôsobilá, vzhľadom na už uskutočnenú transformáciu jej ozbrojených síl, nazývaných v kuloároch dokonca „odzbrojené sily Slovenskej republiky“, zabezpečiť vlastnými silami svoju obranyschopnosť, vrátane garantovania celistvosti svojho územia. Je potrebné vedieť, že k 1.8. 2008 Ozbrojené sily Slovenskej republiky (ďalej len „OS SR“) disponovali celkovým počtom 15 500 profesionálnych vojakov a 8 600 občianskych zamestnancov, a v tom 23 generálov v činnej službe. Pritom k 1.7. 2009 pripadlo na jedného slovenského generála OS SR iba 682 vojakov, a to vrátane dôstojníkov.²⁸ K tejto zaujímavej informácii je potrebné dodať, že k 1. 8. 2008 disponoval slovenský štátny Policajný zbor (ďalej len „PZ“) celkovým počtom 21 414 policajtov a 5 500 občianskych zamestnancov.²⁹ Práve pre tieto okolnosti by mala mať SR záujem o zachovanie svojho členstva v NATO, o garantovanie jeho *status quo* a eliminovanie názoru o potrebe konštituovania samostatných ozbrojených síl EÚ, ktorých prípadné inštalovanie do štruktúr EÚ by mohlo tiež mať závažný negatívny dopad najmä na jej tzv. postsocialistické členské štáty, ekonomicky zaostávajúce za priemerom EÚ. Zároveň zdôrazňujeme, že takáto štruktúra vojenko – bezpečnostných zložiek SR podmieňuje oprávnenosť existencie a správnosti názoru, že SR by mala integrovať tieto zložky, t.j. OS SR a PZ do jednotného inštitucionalizovaného systému obranno - bezpečnostnej povahy vo forme vybudovania kompaktného štátneho policajno – žandárskeho zboru, ktorý by plnil ako vnútorné bezpečnostné úlohy, prislúchajúce v súčasnosti PZ, tak aj vonkajšie obranno – bezpečnostné úlohy, ktoré sú dnes zverené do pôsobnosti OS SR. Aj v systéme ústredných orgánov štátnej správy SR by tým došlo k nezanedbateľným finančno – rozpočtovým úsporám, ak by skutočne došlo k fúzii oboch týchto doterajších ministerstiev do jednotného ministerstva národnej obrany a bezpečnosti, na čele ktorého by stáli dvaja ministri, a to minister obrany aj minister bezpečnosti.³⁰ V tejto organizačnej podobe militarizovaných systémov SR by sa mohla SR stať isto efektívnejšie fungujúcim členom NATO, než je tomu dosiaľ, i keď svoje OS SR už úspešne poskytla na plnenie úloh NATO prostredníctvom priamej účasti na tzv. mierotvorných misiách NATO v zahraničí. Naše tvrdenie o potrebe

28 Verbálna informácia poskytnutá genmjr. v.v. Ing. Svetozárom Naďovičom.

29 Verbálna informácia poskytnutá plk. PZ v.v. prof. JUDr. Jozefom Králikom, CSc., MBA.

30 Porovnaj v KRÁLIK, J.: *K problematike transformovania štátnej správy národnej bezpečnosti ako garanta stability spoločnosti (úvaha)*. In: *Policajná teória a prax*, 13, 2005, č. 1, s. 179 – 186.

kreovania medzinárodného policajno – žandárskeho zboru EÚ a národného policajno – žandárskeho zboru SR namiesto OS SR opierame o čoraz plastickejšiu víziu narastajúceho významu policajno – žandárskeho elementu v „malých“ členských štátoch EÚ vzhľadom na nesporne vyššiu mieru hrozby terorizmu na území členských štátov EÚ na úkor menšej hrozby priameho vojnového konfliktu odohrávajúcemu sa *pro futuro* na území SR resp. EÚ.

Predpokladáme však akceptovanie vývinovej tendencie vzniku samostatných ozbrojených síl EÚ, keďže ich vzniku napomáha nielen súčasná vnútropolitická situácia v samotnej EÚ, ale aj zmena priorit vojensko – bezpečnostnej politiky USA. Z toho je zrejmé, že ani SR, a ani žiadny členský štát EÚ nebude môcť odmietnuť participáciu na procese vzniku a fungovania plánovaných ozbrojených síl EÚ. A to najmä po tom, čo si takúto víziu osvojuje politická reprezentácia Nemecka a Francúzska, ktorej názor a záujem je v EÚ rozhodne prioritou.

Záver

Vzhľadom na už heslovito uvedené resp. načrtnuté poznámky môžeme pristúpiť k vlastnému hľadaniu a sformulovaniu odpovede na prvú, v úvode tohto textu položenú otázku. Teda, **či predstavuje NATO dostatočne účinný bezpečnostný dáždnik EÚ**. Zastávame názor, že NATO je historicky už dostatočne overená, osvedčená a osvedčujúca sa medzinárodná obranno – bezpečnostná organizácia, ktorá bez akýchkoľvek vyvrátiteľných dôvodov môže byť bez pochybností považovaná za dostatočne účinný bezpečnostný „dáždnik“ pre všetky členské štáty, a teda aj pre EÚ. Najmä z toho dôvodu, že takmer všetky členské štáty EÚ sú súčasne členmi NATO. Z tohto jednoduchého a jednoznačného konštatovania vyplýva aj náš názor, že v EÚ nie je nevyhnutné kreovať vlastné, autonómne ozbrojené sily EÚ a tak potenciálne zvyšovať medzinárodnú „nervozitu“, najmä v radoch vojensko – politickej reprezentácie RF resp. ČLR. Hoci do problematiky bezpečnostnej politiky EÚ zainteresovaní vojenský odborníci, obchodníci s vojenským materiálom i politici hlásajú, že plánované ozbrojené sily EÚ nemajú byť alternatívou k NATO, ale iba akýmsi subsidiárnym faktorom, doplnkovým bezpečnostno – obranným mechanizmom EÚ využívaným výlučne iba na riešenie „malých“ krízových situácií, nemožno za takýmto postojom nevidieť „skrytú ruku“ medzinárodného monopolistického kapitálu, teda zbrojárskych korporácií. Medzinárodný obchod so zbraňami a produkcia zbraní a zbraňových systémov sa totiž v prípade vzniku ozbrojených síl EÚ môže tešiť na objemné objednávky členských štátov EÚ a predovšetkým verejné zakázky samotnej EÚ. Do tohto spektra potenciálnych čakaťov na verejné zakázky sa určite vtesnajú aj iné veľké medzinárodné korporácie, ponúkajúce doplnkové produkty, zariadenia a služby, predovšetkým preto, že plánované ozbrojené sily EÚ budú mať aj „náhradné“ určenie, zamerané napr. na predchádzanie a odstraňovanie dôsledkov prírodných katastrof, priemyselných a ekologických havárií, teroristických útokov, čo zrejme podporuje našu tézu o najmä policajno – žandárskom strategickom zameraní činnosti plánovaných ozbrojených síl EÚ. Takéto úlohy je však

spôsobilé naplňať NATO už dnes! Podľa nášho názoru, v súčasnosti teda **NATO predstavuje dostatočne účinný bezpečnostný dáždnik EÚ.**

Hľadanie odpovede na druhú nami sformulovanú otázku, t.j. **či je potrebné konštituovať vo vzťahu k NATO ďalšie paralelné samostatné bezpečnostno – obranné zložky EÚ**, zastávame jednoznačne názor, že podľa nášho názoru si takúto potrebu súčasná medzinárodno – politická a bezpečnostná situácia akútne vôbec nevyžaduje. A to napriek tomu, že sa viac či menej sporadicky v určitých reprezentatívnych kruhoch tzv. vojensko – priemyselného komplexu ozývajú vyhlásenia, v obsahu ktorých možno zaznamenať proklamácie faktu vznikania dosiaľ najnapätejšieho vzťahu medzi svetovými veľmocami, USA a RF, a to od opustenia a zavrhnutia princípov tzv. studenej vojny. Aj vtedy, ak by sa skutočne medzinárodné vzťahy medzi USA a RF vyhocovali, a to aj ako dôsledok neprezieravej medzinárodnej politiky USA, RF alebo ČĽR, čo nie je pravdepodobné, nemožno považovať vznik samostatných bezpečnostno – obranných zložiek EÚ za krok správnym smerom, smerujúcim k skutočnému zabezpečeniu absolútnej nedotknuteľnosti jej územia, ale iba za prejav hystericky propagovaných a účelovo formulovaných (kvázi)obáv, rafinovane podporujúcich výrobné a obchodné záujmy nadnárodných zbrojárskych korporácií. Je totiž možné, že práve ponúknutie členstva v NATO ako RF, tak aj ČĽR by mohlo byť skutočne jedinečným, originálnym a politicky prezieravým krokom, zamedzujúcim v budúcnosti vzniku vojenskej, a nedajbože jadrovej konfrontácie v celosvetovom meradle. Pravdaže, jednou z ďalších možností by bolo rozpustenie všetkých existujúcich vojenských zoskupení štátov pôsobiacich v celosvetovom meradle a ich nahradením jediným všeobecným vojenským zoskupením, ktoré by mohla reprezentovať vojenská zložka OSN. Podľa nášho názoru teda v súčasnosti popri **NATO nie je potrebné konštituovať vo žiadne ďalšie paralelné samostatné bezpečnostno – obranné zložky EÚ**, ale práve naopak, jedinou bezpečnostnou a obranno – ochrannou inštitucionálnou zložkou by mali byť spojené svetové vojenské kontingenty, ozbrojené sily OSN, ktoré by riešili každý medzinárodný konflikt, a to aj spoločne dohodnutými preventívnymi vojenskými opatreniami.

LITERATÚRA

HŘIBA, Přemysl - KRÁLIKOVÁ, Kristína: *Vojenský materiál a česká proexportní politika v roce 2003 (ekonomické a právní aspekty)*. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Aktuálne problémy finančného práva a ekonómie a možnosti ich rozvoja v priestore Európskej únie. 2. – 3. júl 2008. 1. vyd. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2008, s. 14 + CD. ISBN 978 – 80 – 8054 – 444 – 7.

KRÁLIK, Jozef: *K problematike transformovania štátnej správy národnej bezpečnosti ako garanta stability spoločnosti (úvaha)*. In: Policajná teória a prax, 13, 2005, č. 1, s. 179 – 186.

- KRÁLIK, Jozef: *K perspektíve zabezpečenia národnej bezpečnosti Slovenskej republiky*. In: Agro – Food – Gastro 2005. Bratislava : INFOMA Bussiness Trading, s.r.o., 2005, s. 37 – 41. ISBN 80 – 89087 – 20 – 5.
- KRÁLIK, Jozef : *Niekoľko poznámok k fenoménu terorizmu*. In: Meždunarodnaja naučno – praktičaskaja konferencija „Aktual'nye problemy sovremennoj mirovoj ekonomiki“ Sbornik dokladov i vystupenij. (15.- 16. nojabrja 2007g.)1. vyd. Moskva : Rossijskaja ekonomičeskaja akademija im. G. V. Plechanova 2008, s. 116 – 126. UDK 334. 012. 64 – BBK 65. 292. Bez ISBN.
- KRÁLIKOVÁ, Kristína: *Organizácia spojených národov a jej pomoc pri predchádzaní diskriminácii a na ochranu menšín*. In: Aktuálne problémy súčasného sveta (Slovensko a Európska únia). Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej na Duchonke v dňoch 2. – 4. októbra 2006. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2006, s. 26 – 67. ISBN 80 – 854 – 384 – 4.
- KRÁLIKOVÁ, Kristína: *Perspektívy polície v Európskej únii*. In.: Bursová, J. – Králiková, K. (edits.), Vallues Contemporary Europe Today and Tomorrow. Hodnoty súčasnej Európy: dnešok a zajtrajšok. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. 1.vyd. Warszawa: Szkola Wyzsza im. Bogdana Janskiego, 2016, s. 50 – 65. ISBN – 978 – 83 – 87897 – 16 – 1.
- KRÁLIKOVÁ, Kristína – KRÁLIK, Jozef: *Ludské zdroje Policajného zboru v novej spoločenskej situácii*. In.: Sociálno - ekonomická revue. Vedecký časopis Fakulty sociálno – ekonomických vzťahov Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne, 14, 2016, č. 1, s. 27 - 36. ISSN 1336 - 3727
- KÚTIK, Ján – KRÁLIK, Jozef: *Verejná správa a krízový manažment*. 1. vyd. Bratislava : VEDA, 2015, 230 s. ISBN 978 – 80 – 224 – 1442 – 5.
- SOVA, Václav a kol.: *Ozbrojené síly NATO*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1963, 296 s. a 16 príloh. Bez ISBN.